
Czinke Zsolt:

Dr. Magda Sándor püspök élete és szolgálata

Abstract: The life and ministry of Bishop Dr. Sándor Magda

In this study we presented pastor Sándor Magda, his life and work in Reformed Church of Slovakia and Sub-Carpathia, like church lieder, bishop, theological professor, chief editor. From 1934 he was the fourth bishop of the Szlovenszkói Tiszáninneri Református Egyházkerület [Slovak Cistibiscan Reformed Church District] after István Pálóczi Czinke, Mihály Péter, Barna Idrányi. Between 1929–1932 he was a theological professor of Theological seminary in Losonc. Between 1925–1937 he was a chief editor of Református Egyház és Iskola [Reformed Church and School], which was the official paper of the Reformed Church of Slovakia and Sub-Carpathia.

He was a definitive figure not only in the life of the paper and a theological seminary, but also in the church history of the era.

Keywords: Reformed church, church history, bishop, theological professor, chief editor, Slovakia, Sub-Carpathia

A sárospataki református temetőben számos felvidéki származású egyházi személy, lekipásztor, esperes, püspök, teológiai tanár sírja található, olyanoké, akik tanulmányuk vagy munkásságuk révén kötődtek a Sárospataki Református Kollégiumhoz. Mivel a kollégium évszázadok óta a Felső-Zemplén, az Ung-vidék és a Bodroghöz szellemi és kulturális központja volt, ezért nem meglepő, hogy a XX. század Trianon utáni korszakának meghatározó egyházi személyiségei is itt találtak végső nyughelyet. Többek között a Szlovenszkói Tiszáninneri Református Egyházkerület négy püspöke közül kettő: Pálóczi Czinke István és Dr. Magda Sándor is itt lett eltemetve. Mindkettőjük munkássága kiemelkedő volt az egyházkerületük életében. Jelen tanulmányban ez utóbbi életét és a Szlovenszkói és Kárpátaljai Református Egyetemes Egyházban végzett szolgálatait szeretnénk bemutatni lekipásztori, püspöki szolgálatai mellett úgy, mint teológiai tanárt és lapszerkesztőt.

Gyermekkor és diákévek¹

Magda Sándor 1883. február 11-én Ung-vidéken, egy Laborc menti kis községben, Iskében² született, Magda János, református tanító gyermekeként. Hatan voltak testvérek. Az elemi iskolai tanulmányait apja vezetése alatt szülőfalujában végezte, majd az ország másik szegletében, Erdélyben folytatta. Először a nagyenyedi, majd a kolozsvári református kollégiumok diákja. Ennek oka, hogy édesapja székely származású, aki maga is Aradon és Székelyudvarhelyen végezte iskoláit, így fiát szülőföldjére küldte tanulni. Kitűnő képességű és szorgalmas diáknak bizonyult. Csupán hatodik osztályos, amikor már legációba engedik. A gimnázium utolsó két évét Nagyenyeden, a teológia első két évét (1901-1903 között) pedig Kolozsváron végezte. Az 1895-ben megnyílt Kolozsvári Református Theológia hallgatójaként a teológia tudományok alapjait – az intézet tanárainak első nagy nemzedékét képező – olyan nagy egyéniségektől szerezte, mint Kenessey Béla, Kecskeméthy István, Molnár Albert, Nagy Károly és Pokoly József, akik nagy hatással voltak rá. Mivel a Tiszáninnyi Református Egyházkerületben szeretett volna lelkészi szolgálatba lépni, ezért tanulmányait a Sárospataki Református Kollégiumban folytatta, ahol nem kisebb egyéniségek, mint Nagy Béla, Novák Lajos, Radácsi György, Rohoska József, Tüdős István és Zoványi Jenő voltak a tanárai, akikre a későbbiekben is szeretettel emlékezett és hivatkozott. *„Mint teológus a ker. vallás hitigazságai közül a szentháromság-tanát sokáig nem tudtam megérteni s hitté erősíteni lelkemben. Felejthetetlen tanáromnak, Tüdős*

¹ Vö. Kőmives Sándor: *Dr. Magda Sándor*. In: Református Világszemle, 1934. IV. évf. 1. sz. 2–4. p.

² Az 1910-es adatok szerint a községnek 278 lakosa volt. Az utolsó hivatalos népszámlálási adatok szerint 2011-ben 105 lakost tartottak nyilván. Az 1600-as évektől reformátusnak számító község nemcsak a távoli múltban, de a jelenkorban is több lelképásztornak a szülőfaluja. A Szlovákiai Református Keresztény Egyházban jelenleg is aktív szolgálatot teljesítő két lelképásztor: Révész Tibor zselízi lelképásztor, a Barsi Református Egyházmegye esperese, valamint testvére, Nagy Ákosné Révész Andrea hanvai lelképásztor is innen származik. Mindketten a Sárospataki Református Kollégium diákjai voltak.

*Istvánnak köszönhetem, hogy az ő nagy tudásával és hitével, megvilágosította előttem e mysteriumot s eloszlatta kételyeimet.*³ Kitűnő diák, két év tanulás után kápláni vizsgát tesz. Az 1905/1906-os iskolai évben teológia tanársegédként tevékenykedik, héber nyelvtant tanít,⁴ a főiskola szeniora. Diákként a tornaegylet alelnöke és a vívás vezetője is volt.⁵

A lelkipásztor és püspök⁶

Tanulmányai befejeztével egyházi szolgálatba áll. Első szolgálati helye a Gömöri Református Egyházmegyébe vezet. Vattay László rimaszécsi lelkipásztor és egyházkerületi aljegyző közbenjárásával már, mint rendes lelkipásztor foglalja el az éppen akkor anyaegyházzá nyilvánított balogiványi egyházközség lelkészi hivatalát 1906-ban, ahol 3 éven át végez szolgálatot. Szabó Endre esperes halálát követően 1909-ben innen hívják meg lelkipásztornak szülőföldjére, az Ungi Református Egyházmegyébe, Csicserbe. 25 éven át, 1934 nyaráig volt a gyülekezet hű pásztora, amikor is elfogadta a szomszédos nagykaposi egyházközség megüresedett lelkipásztori állását. Az Ungi Református Egyházmegyében számos tisztséget tölt be: először lelkészi jegyző, majd egyházmegyei tanácsbíró és egyházmegyei pénztáros. 1923-tól az egyházmegyei lelkész- és tanítóegyesület elnöke. 1926-tól a Szlovenszói Tiszáninneri Református Egyházkerület egyházkerületi aljegyzője, majd 1929-től főjegyzői tisztét is betölti. 1934. március 20-án Kassán iktatják be⁷ az egyházkerület negyedik püspökévé,

³ Dr. Magda Sándor: *Gondolatok a lelkészképzésről*. In: Református Egyház és Iskola 1925. V. évf. 11. sz. 42. p.

⁴ Dienes Dénes, Ugrai János: *A Sárospataki Református Kollégium története*. Sárospatak: Hernád Kiadó, 2013. ISBN: 978-963-88029-9-6. 137. p.

⁵ Vö. Kőmives Sándor: *Dr. Magda Sándor*. In: Református Világszemle, 1934. IV. évf. 1. sz. 3. p.

⁶ Vö. *Dr. Magda Sándor törzskönyvi adatlapja*. In: Sárospataki Református Kollégium Tudományos Gyűjteményei, Levéltár, PF 48 - Törzslapok

⁷ Református Egyház és Iskola 1934. XIV. évf. 13. sz. 1–4. p.

Pálóczi Czinke István, Péter Mihály⁸ és Idrányi Barna után. Ekkor Kőmíves Sándor vajáni lelkipásztor így ír róla: „*Dr. Magda Sándor püspök sok anyagi, fizikai és szellemi fáradozás és áldozatok után lelki felkészültségének és munkakészségének teljességében áll előttünk, készen arra, hogy valóra váltsa azt a sok szép reménységet, melyet képességeitől, vonzó egyéniségétől és áldozatos munkakedvétől vár anyaszentegyházunk.*”⁹ Ezt a hivatalát valóban ezzel a lelkiürettel és munkabírással viselte 5 és fél éven át, 1939-ig.

⁸ Péter Mihály püspök 1867. május 13-án született Deregnőn. Elemi iskoláit helyben, középiskolai tanulmányait Sárospatakon végezte, ahol 1886-ban érettségizett a gimnázium diákjaként. Teológiai tanulmányait is itt folytatja, majd a Pápai Református Kollégium diákja lett, ahol tanítói oklevelet is szerzett. 1890–1893 között Nagyráskán káplán és tanító, 1893-tól Kisazaron előbb helyettes lelkész, majd 1895-től az egyházközség megválasztott lelkipásztora lett. 1897-ben a Felsőzempléni Református Egyházmegye lelkészi jegyzőjévé választották. 1901-ben elfogadta a gálszécsi egyházközség meghívását, amelyet püspökké választásáig, 1929-ig töltött be. 1902-től a Felsőzempléni Református Egyházmegye főjegyzői teendőit látta el. Tíz évvel később, 1912-ben a Tiszáninneni Református Egyházkerület lelkészi jegyzőjévé, majd 1920-ban az egyházkerület tanácsbírájává, 1925-ben főjegyzőjévé, püspök-helyettesévé választották. Közben 1917-től zsinati póttag, 1924-től az Egyetemes Konvent rendes tagja lett. 1929-ben, Pálóczi Czinke István püspök tisztségéből való lemondása után a Szlovenszkói Tiszáninneni Református Egyházkerület püspökévé választották, egyben ekkor fogadta el a rimaszombati egyházközség lelkipásztori tisztségét is. Az egyháztörténet tárgykörében tartott előadásokat, és jelentek meg cikkei, tanulmányai és könyvei. Egyházi és világi sajtótermékekben egyaránt publikált, úgy, mint a Gömör, a Hajnal, a Protestáns Egyházi és Iskolai Lap, a Sárospataki Lapok, a Protestáns Szemle, a Magyar Kisebbség, a Prágai Magyar Hírlap című lapokban, miközben rendszeresen szerkesztette az egyház hivatalos lapját, a Református Egyház és Iskolát és a Szeretet című néplapot. Vö. Filep Tamás Gusztáv: *Péter Mihály és a szlovenszkói és ruszinszkói református egyház három nagy kérdése*. In: Tömösközi Ferenc (szerk.): *A hit és a közösség szolgálatában: Életutak a szlovákiai református keresztyén egyházban*. Komárom: Selye János Egyetem Tanárképző Kar – Református Teológiai Kar, 2018. ISBN: 978-80-8122-273-3. 72–91. p.

⁹ Kőmíves Sándor: *Dr. Magda Sándor*. In: Református Világ szemle, 1934. IV. évf. 1. sz. 4. p.

A teológiai tanár

Lelkészi szolgálata mellett a tudománynak szentelte életét. Főleg filozófiával és pedagógiával foglalkozott. Már a kolozsvári tanulmányai alatt nagy hatással voltak rá Pokoly József és Kenessy Béla teológiai, valamint Schneller István és Böhm Károly egyetemi professzorok. Filozófiai tanulmányokat folytat Kolozsváron, majd ezt követően – már mint csicseri lelkész – 1914-ben Budapesten filozófiai doktorátust szerez. Doktori értekezésének címe: *„Magyar egyezményes filozófia”*. Heidelbergbe készül tanulmányai folytatásaként, de az 1. világháború kitörése megakadályozza terve megvalósításában, ezért tudását itthon kamatoztatja. 1915-től a Szlovéniai Tiszáninneni Református Egyházkerület teológiai tanárvizsgáló bizottságának tagja. A lelkészképzést szívügyének tekinti. Ezzel kapcsolatban 1924. december 15-én egy nagy visszhangot kiváltó értekezést tart az ungvári református templomban *„Gondolatok a lelkésznevelésről”* címmel. Az egyház legsürgetőbb és legvitálisabb megoldandó feladatai közé sorolja a lelkészképzés ügyét. Filozófiai és teológiai megalapozottsággal szól a teológiai képzés elengedhetetlen, legmagasabb szintű tudományos műveléséről, jó és követendő példaként említve a kolozsvári teológia általa is megtapasztalt magas szintű tudományos képzését.¹⁰ Egyértelműen leszögezi, hogy arra van szükség az egyházban, hogy hitben erős lekipásztörök vehessék kezükbe a gyülekezeti élet irányítását. A „kálvini papi karakter” kiformálását tűzi ki célul, mely véleménye szerint elengedhetetlen az adott történelmi helyzetben. *„Alig volt valamikor nagyobb szükség arra, hogy a gyülekezet tagjai előtt tiszta jellemű, feddhetetlen életű példányképek tündökljenek, mint éppen most, a háború utáni nagy erkölcsi lezúllás idejében. Igen nagy szükség van most arra a bizonyos kálvinista vastagnyakra és kemény gerincre is, mikor a megkísértés és megfélemlítés veszedelmei oly gyakran fenyegetnek bennünket. Az önző, seftelő, konjunktúrát leső, elvtelen, következtelen és meggyőződés nélküli pap ma valóságos átok,*

¹⁰ Dr. Magda Sándor: *Gondolatok a lelkészképzésről*. In: Református Egyház és Iskola 1925. V. évf. 10. sz. 37–38. p.

*mert rontja az ellenségek előtt az egyház becsületét s e mellett százakat és ezeket demoralizál.*¹¹

Az 1925-ben induló Losonci Theológiai Szemináriumnak már a kezdetektől pártfogója. Az 1926. május 26-27-én Kassán megrendezésre került Országos Lelkészegyesület első nagygyűlésén Pálóczi Czinke István püspök felkérésére ő tartott előadást a lelkészképzésről, többek között a losonci teológia első évét értékelve. „Losonci theologiánkon ma – s ezt a vezető lelkész s a szénior instruktor dicséretére örömmel állapítom meg – igazi, a szó valódi értelmében vett lelkésznevelés folyik, ahol a növendékek tényleg és állandóan tanulnak s komolyan előkészülnek a lelkipásztori hivatásra. Ahol nem hivatalnok-papok nevelődnek, hanem misszionáriusok, akik bizonyára meg fogják állani helyüket a nagyon megváltozott idők nehéz követelményeivel szemben is.”¹² Sörös Béla igazgató megbízásából már 1926 tavaszán filozófiatörténeti előadásokat tart a szemináriumban. Az egyház hivatalos lapjának, a Református Egyház és Iskolának felelős szerkesztőjeként is elismerő szavakkal ír az intézményről: „A külföldi theologiák a sajátjukkal egyenrangúnak ismerik el a losonci theológián nyert képesítést s a mult iskolai év végén megtartott I-ső lelkészképesítő vizsgákon megjelent püspökök és főgondnokok a tapasztalt eredményt őszinte és igen nagy elismeréssel illették.”¹³ 1929 és 1932 között a teológia rendes tanára. Az 1929/1930-as iskolai év jelentésében Sörös Béla igazgató mint a „teológiai szaktudásaink egyik legkiválóbb munkása”-ként jellemzi. Teológiai tanárként ekkor vallásfilozófiát és vallástörténetet, valamint kateketikát és etikát oktatott. A szemináriumot több alkalommal is pártfogásába vette, akár létjogosultságát, szellemiségét, vagy éppen anyagi jövőjét illetően. Többek között szorgalmazza egy „Szövetség” létrehozását, mely a losonci teológia hallgatóinak, tanárainak és barátainak összefogásából kellene, hogy megvalósuljon, melynek elsődleges feladata egy méltó

¹¹ Dr. Magda Sándor: *Gondolatok a lelkészképzésről*. In: Református Egyház és Iskola 1925. V. évf. 11. sz. 43. p.

¹² Református Egyház és Iskola 1926. VI. évf. 32. sz. 1. p.

¹³ (Ms.): *A losonci theol. Szemináriumban*. In: Református Egyház és Iskola 1929. IX. évf. 40. sz. 1. p.

épület a szeminárium számára.¹⁴ Maga így vall a teológiáról: „*Ha teológiánkon a hitbeli, erkölcsi és jellembeli nevelés felé fordítjuk tekintetünket s ha az intézetben uralkodó közszellemet figyeljük, e tekintetben már bátran mérjük össze szemináriumunkat azokkal a külföldi intézetekkel, amelyekben nevelkedtünk.*”¹⁵

1932-ben régi vágya teljesül, mert egy évre Angliába, majd Skóciába jut el tanulmányi útra, ahol az ottani protestáns egyházak belmissziói és szociális munkáját tanulmányozza. Ezekről később (1932-ben) az egyház hivatalos lapjában, a Református Egyház és Iskola c. lapban „Úti jegyzetek” címmel 16 alkalommal számolt be. Az itt szerzett tapasztalatait és ismeretségét későbbi egyházvezetői, püspöki szolgálataiban során kamatoztatta. Az 1934-es püspöki székfoglaló beszédében a programja egyik célkitűzéséként az egyház külső kapcsolatainak szélesebb alapokra helyezését tűzte ki. Ez később abban is megnyilvánult, hogy valamennyi püspöki jelentésében külön fejezetet szentelt a külföldi kapcsolatoknak. Jó kapcsolatot ápolt angol, skót, holland és svájci egyetemekkel (Edinburgh, Aberdeen, Basel, Strassburg, Zürich).

¹⁴ I.m. 2. p.

¹⁵ Csomár Zoltán: *A Csehszlovák államkeretbe kényszerített magyar református keresztyén egyház húszéves története (1918-1938)*. Ungvár: M. Kir. Állami Nyomda kirendeltsége, 1940. 146. p.

A szerkesztő

Lelkipásztori és teológiai tanári munkássága mellett jelentős szerkesztői tevékenysége is. A Réz László¹⁶ rozsnyói lelkész által 1921 januárjában indított Református Egyház és Iskola című hivatalos hetilapnak 1925 májusától először felelős főszerkesztője, majd 1927 decemberétől felelős szerkesztője, 1935-től főszerkesztője. Az Egyetemes Konvent által kiadott újság kiadásért felelős személye is volt. 1937-ig szerkeszti a lapot. 12 éven át olyan munkatársai voltak, mint Isaák Imre, Péter Mihály, Peleskey Sándor,¹⁷ Sörös

¹⁶ Réz László lelkipásztor 1867. szeptember 5-én született Sátoraljaújhelyen. 1836-ban érettségizett Sárospatakon. A Sárospataki Református Kollégiumban hallgatta a teológiát. 1891-ben nevelő lett Radon, majd három évig segédlelkész Harkányon és Megvaszón. Ezután újra Sárospatakra került, ahol két évig az állami tanítóképző-intézetben és az evangélikus református leányiskolában volt hitoktató. 1896–1902 között a Homonnai Református Egyházközség missziói lelkésze, majd 1902-től 1924. szeptember 12-én bekövetkezett haláláig a rozsnyói gyülekezet első megválasztott, majd templomépítő lelkipásztora volt. 1907-től kezdve a Gömöri Református Egyházmegye aljegyzője, majd 1915-ben főjegyzője lett. 1922-ben a Szlovenszkói Tiszányneni Egyházkerület főjegyzői teendőit is ellátta, miközben egyházmegyei tanácsbíróként is tevékenykedett. Lelkipásztori szolgálata mellett közéleti szerepet is vállalt. Számos könyv szerzője, többek között vallástanítási vezérkönyvet írt a református népiskolák első és második osztálya számára. Könyvein kívül vezércikkeket, tanulmányokat, prédikációkat, imádságokat, könyvismertetéseket jelentetett meg különböző egyházi lapokban, a Debreceni Lelkészi Tárbán, a Protestáns Egyház és Iskolában, a Protestáns Lapokban, a Sárospataki Református Lapokban. 1921–1923 között az általa indított Református Egyház és Iskola főszerkesztője.

¹⁷ Peleskey Sándor lelkipásztor 1887. május 13-án született Ombódon. 1900-ban már Debrecenben tanult és ott is érettségizett. Teológiai tanulmányait is Debrecenben végezte. 1915-ben szerzett lelkészi oklevelet. Ösztöndíjasként 1910–1911 között Bázalben folytatta teológiai tanulmányait. Lelkészi szolgálatát Mezőtúron és Hódmezővásárhelyen kezdte segédlelkészként, majd az 1912/13-as tanévben októbertől áprilissig a debreceni református tanítónőképzőben vallástanárként dolgozott. Ezt követően hívta lelkipásztornak 1913-ban a Viski Református Egyházközség, ahol tizenöt éven át végez lelkészi szolgálatot. Lelkipásztori szolgálata mellett a Máramarosi Református Egyházmegye lelkészértekezletének közpénztárosa, az egyházmegye tanügyi előadója, valamint az egyházmegye tanácsbírói teendőit is ellátja. A Kárpátaljai Református Egyházkerület lelkészegyesületi elnökeként, valamint jegyzőjeként is működött. Tagja volt a Szlovenszkói és Kárpátaljai Református Egyetemes Egyház Konventjének. Jelentős tevékenységet fejtett ki a Ruszinszkói Magyar Párt országos elnökeként. 1927-ben a csehszlovák államhatalom kiutasította az országból, ekkor került a Nagydobosi Református Egyházközségbe. 1913–1918 között munkatársa volt a Debreceni Protestáns Lapnak, 1922–1927 között a Szeretet című néplapnak. A Losonci Theológiai Szeminárium tanára, a gyakorlati teológiai tantárgyak oktatója.

Béla,¹⁸ Szőke István és Kőmíves Sándor. Nagyon értékes és maradandó szerkesztői munkája. Írásait javarészt (Ms.) monogrammal közli. 1925 és 1937 között összesen 86 vezércikket ír, 14 könyvismertetést, ill. irodalmi jellegű írást közöl. „Problémáinkról” címmel 19 írás hagyja el tollát. 31 egyéb cikk, 3 előadás, 3 fordítás, 2 püspöki jelentés és számtalan hivatali közlemény jelenik meg keze alól. Pálczi Czinke István 1926. augusztus 28-án keltezett nyílt levelében így ír főszerkesztői munkájáról: „*valahányszor lapunkban ír, minden szava csupa precizitás.*”¹⁹ Magda Sándor szerkesztése alatt a lap mind külsőleg, formai megjelenésében, mind tartalmilag magas irodalmi színvonalra emelkedett. Ő maga, főleg a már említett vezércikkeiben, számos egyházpolitikai, társadalmi kérdésben foglalt állást, ha kellett, vitába is szállt, érveket sorakoztatott fel. Sok esetben ezek az írásai kordokumentumok. Talán nem véletlen, hogy Csomár Zoltán „A Csehszlovák államkeretbe kényszerített magyar református keresztény egyház húszéves története” című munkájában, mely e korszak egyháztörténet-írásának egyik alapműve, számos esetben hivatkozik

¹⁸ Sörös Béla püspök 1877. március 14-én született Nemespécseyen. Kádártán és Királyszentistvánban végezte elemi iskoláit. Középiskolai tanulmányait a Veszprémi Piarista Gimnáziumban kezdte, majd a Pápai Református Kollégiumban fejezte be 1895-ben. Teológiai tanulmányait Kolozsvárott kezdte, majd két év után Pápán és Budapesten folytatja. 1899/1900-ban egy éven át Edinburghban tanult a New College ösztöndíjával. Tanulmányai befejeztével először Szász Károly püspök segédlelkésze volt Budapesten, majd 1901-től öt évig a budapesti gyűjtőfogház lelkésze. Ezzel egyidőben a Lórántffy Zsuzsanna Egyesület missziói lelkésze, majd az 1903-ban megalakult Lórántffy Zsuzsanna Diakonissza Otthonnak első lelkipásztora lett. 1905-től a Losonci Református Egyházközség lelkipásztora. 1921-ben a Szlovenszkói Dunáninnyi Református Egyházkerület lelkészi jegyzőjévé, majd 1938-ban püspökké választotta. 1939-ben a Magyarországi Református Egyház zsinati rendes tagjává választották, ezzel egyidőben Magyarország Kormányzója a felsőház örökös tagjává nevezte ki. Lelkipásztori és püspöki teendői mellett az 1925-ben Losoncon alapított Teológiai Szeminárium első, és tulajdonképpen az intézmény 1938-ban való megszűnéséig egyetlen igazgatója, részben fenntartója is volt. Vö. Somogyi Alfréd: Sörös Béla emlékezete. In: Kolumbán Vilmos-József (szerk.): A reformáció öröksége: Egyháztörténeti tanulmányok. Kolozsvár: Kolozsvári Protestáns Teológiai Intézet, 2018. ISBN: 978-606-93498-8-5. 246–253. p.

¹⁹ Református Egyház és Iskola 1926. VI. évf. 37. sz. 2. p.

rá, ill. idézi a lapban közölt írásait.²⁰ Püspökké történő választását követően a Losoncon tartott 1934-es konventi ülésen benyújtotta lemondását felelős szerkesztői állásából, amit a konvent nem fogadott el, hanem kifejezetten kérte, hogy áldásos munkáját folytassa, amit Szőke István rozsnyói lelkész, felelős szerkesztő mellett főszerkesztőként 1937-ig meg is tett. Ugyanis ekkor mondott le immár másodszor sokoldalú elfoglaltságára hivatkozva. Az új főszerkesztő, Zsemlye Lajos hetényi lekipásztor, így vall erről: *„Tíz esztendőn keresztül volt a lapnak szerkesztője. Nagyon nehéz időkben teljesítette hűséggel őrlői kötelességét, nyugateurópai színvonalon álló theológiai tudásával, mélységes hitével, sokoldalú élettapasztalatával hivatalos lapunkon keresztül irányító hatást gyakorolt egyetemes egyházi életünkre. Munkája nem volt hiábavaló... A lap hasábjain át a leírt gondolatai ma is tovább hatnak és élnek.”*²¹

Mindemellett az Országos Református Lelkészegyesület tagjaként is rendszeresen publikál a Lelkészegyesület című lapban. Számtalan cikke jelenik meg főleg egyházpolitikai, egyháztársadalmi, filozófia-történeti, etikai témában.

Az ember

Szűcs István ungi esperes Sarolta nevű lányával köt házasságot. Az Isten négy gyermekkel: 3 fiúval (Barnabás, Sándor, Zoltán) és 1 lánnyal (Sára) áldotta meg.

1962. október 15-én Sárospatakon hunyt el. Mind egyházi, mind a közéletben kifejtett munkássága jelentős. Korának, s a felvidéki református tudományművelésnek értékes és meghatározó alakja.

²⁰ Az 1940-ben megjelent könyv előszavát Magda Sándor írta. Vö. Csomár Zoltán: *A Csehszlovák államkeretbe kényszerített magyar református keresztyén egyház húszéves története (1918-1938)*. Ungvár: M. Kir. Állami nyomda kirendeltsége, 1940.

²¹ Református Egyház és Iskola 1937. XVII. évf. 17. sz. 9. p.

Felhasznált irodalom:

Csomár Zoltán: *A Csehszlovák államkeretbe kényszerített magyar református keresztyén egyház húszéves története (1918-1938)*. Ungvár: M. Kir. Állami nyomda kirendeltsége, 1940.

Dienes Dénes, Ugrai János: *A Sárospataki Református Kollégium története*. Sárospatak: Hernád Kiadó, 2013. ISBN: 978-963-88029-9-6.

Filep Tamás Gusztáv: *Péter Mihály és a szlovenszkói és ruszinszkói református egyház három nagy kérdése*. In: Tömösközi Ferenc (szerk.): *A hit és a közösség szolgálatában: Életutak a szlovákiai református keresztyén egyházban*. Komárom: Selye János Egyetem Tanárképző Kar – Református Teológiai Kar, 2018. ISBN: 978-80-8122-273-3. 72–91. p.

Kőmives Sándor: *Dr. Magda Sándor*. In: *Református Világ szemle*, 1934. IV. évf. 1. sz. 2–4. p.

Dr. Magda Sándor törzskönyvi adatlapja. In: Sárospataki Református Kollégium Tudományos Gyűjteményei, Levéltár, PF 48 - Törzslapok

Dr. Magda Sándor: *Gondolatok a lelkészképzésről*. In: *Református Egyház és Iskola* 1925. V. évf. 10. sz. 37–38. p.

Dr. Magda Sándor: *Gondolatok a lelkészképzésről*. In: *Református Egyház és Iskola* 1925. V. évf. 11. sz. 43. p.

(Ms.): *A losonci theol. Szemináriumban*. In: *Református Egyház és Iskola* 1929. IX. évf. 40. sz. 1. p.

Somogyi Alfréd: *Sörös Béla emlékezete*. In: Kolumbán Vilmos-József (szerk.): *A reformáció öröksége: Egyháztörténeti tanulmányok*. Kolozsvár: Kolozsvári Protestáns Teológiai Intézet, 2018. ISBN: 978-606-93498-8-5. 246–253. p.